

Somos Zsuzsanna

Skóciai Szent Margit leszármazottai az angol trónon: Matilda jó királynő és II. Henrik

*I. Matilda császárnő élete
(1102. London – 1167. szept. 10. Rouen)*

Matilda császárnő

Hódító Vilmos (1066-1135) nagy gonddal alapította meg új uralkodói dinasztiáját: felesége *Matilda* németalföldi hercegnő volt, fia *Henrik*, a trónörökös számára minden szempontból kitűnő családból származó feleséget keresett. Így esett választása Skóciai Szent Margit lányára, Editre, aki felerészben a szent magyar királytól, fele részben pedig az angolszász királytól származott, akit az uralkodásban *Matildának* neveztek el. Az ő gyermekük volt a következő király, *I. Henrik* (1100-1135). 1122. novemberében Normandiából (Saint-Valery-sur-Somme-ból, ahonnan 56 évvel ezelőtt Hódító Vilmos is útra kelt csapatával) elindult a hajóraj Angliába: az első hajón utazó királyt, Hódító Vilmos fiát, *I. Henrik királyt* követte fehér hajón fia, a trónörökös ifjú arisztokraták kíséretében. Az ifjak duhajkodtak, berúgtak, észre sem vették, hogy a kikötni készülő hajójuk zátonyra futott, elmerült. Mindannyian beleveszték a csatornába. A királynak két napig nem merték megmondani a *trónörökös*, *Vilmos herceg* halálát: fiával sírba szállt a remény, hogy a normann dinasztia tovább uralkodik. Akkor a király egyet-

len törvényes örököse *Matilda* (1102-1167) volt, akit 8 éves korában férjhez adtak az idős francia királyhoz, a később V. Henrik néven német római császárhoz (megkoronázták 1114. jan. 7.-én Mainzban). Matilda egész életében szerette magát császárnénak, vagy az angol király lányának neveztetni. *I. Henrik* számára egyetlen reményként lánya, *Matilda* megkoronázása maradt dinasztiája folytatása szempontjából. A főurakat összehívta a király 1127. jan. 1-én nemesi eskü letételére, hogy halála esetén elismerjék lánya *trónöröklési jogát*. A nemesek közül egy sem ellenkezett, egyöntetűen megszavazták *Matilda* trónutódlását abban bízva, hogy erre úgysem kerül sor soha. Ugyanis a királynak akkoriban kettős funkciója volt: uralkodás (ennek jelképe a jogar és az alma), és a haza fegyveres védelme – mert ugyebár erre az utóbbira egy nő sem alkalmas. Matilda házasságából gyermek nem született, így 24 évesen megözvegyülve, 12 évnyi távollét után 1126-ban hazatért.

Apja ismét ki akarta házasítani, a kiszemelt férj *Geoffrey Anjou* (1113-1151), Anjou Fulco gróf fia, aki nemcsak dúsgazdag, de szép és fiatal, daliás harcos hírében állt. Birtokai a francia tartományok közé voltak beékelve, így az angol birodalom határait is növelhették. Matildának azonban nem volt kedvére a házasság, mert az apafigurának beillő első férje után most egy kamaszt (akkor 15 éves volt) kapna férjül. Apja, a király azonban úgy gondolkodott, hogy Matilda még fiatal, gyermekei is lehetnek. Így apja 26 éves korában másodszer is kiházasította. Előzőleg a kiszemelt ifjút a király 1128. júniusában Rouenben lovaggá ütötte. Matilda kénytelen volt feleségül menni hozzá. A házasság nem bizonyult tartósnak, egy év múlva a pár útjai szétváltak. Apja, a király unszolására 1131-ben kibékültek, 1133 tavaszán megszületett az első gyermek, a későbbi *II. Henrik*. További egy év múlva Matilda még egy fiút szült. Matilda apja ekkor 67 éves volt. 1135-ben *fegyveres konfliktus* alakult ki Anglia és a francia birtokok közt, és ebben Matilda férje mellé állt. 1135-ben Matilda apja, a király beteg lett és meghalt. Halálos ágyán a nemeseket nyomatéko-

san kérte, hogy ne akadályozzák meg lánya trónra lépését. Matilda lépéseket tett afelé, hogy elfoglalja a trónt, Argentanba ment. Ott azonban megtorpant, mert ismét állapotos volt. Ezt a habozást unokatestvére, István kihasználta, és annak öccse *Henrik*, a püspök királlyá koronázta Istvánt (19 évig uralkodott, amely korszak az anarchia ideje volt). Bár István is hűségesküt tett annak idején a királynak, I. Henriknek Matilda trónra kerülését illetően, ez azonban nem akadályozta meg abban, hogy királlyá koronáztassa magát. Mindezt a *Gesta Stephani* írja le. Mindenesetre az új király megkoronázása gyorsan zajlott le. A koronázás elvette a *polgárháború* csíráját: a vérvonal szerint a jogos trónörökös az elhunyt király lánya, *Matilda*, a felkent király azonban unokatestvére, *István*.

I. István/Blois-i István (1096-1154) anyja Hódító Vilmos testvére, Adél, *felesége* Mary Boulogne, azaz Skóciai Szent Margit unokája, ugyancsak Matilda, *öccse* Glastonbury apátja, *Henrik püspök*.

1126-ban I. Henrik egyik unokaöccsét (nővérenek, Adélnak fiát), a bencés *Henry de Blois (Henrik püspök)* hívta meg Glastonbury apátjának, aki Clunyból jött és francia mintára megújította az apátságot, amely a Tor Hillen, már a kelták szerint is szent helyen állt. Ezt a kor szellemének megfelelően Szent Mihálynak szentelte, hogy egy eredetileg pogány helyet az ördögtől mentesítsen. Az apát kezdetben a testvérét segítette trónra I. István néven, majd átállt a sokkal tehetségesebb Anjou dinasztia (Matilda királynő) oldalára.

I. István megkoronázása mellett két nyomós érv szólt: rendet tesz az országban és megvédi annak határait. Közben megszületett Matilda harmadik fia Argentanban. Ekkor már több, mint egy év eltelt az új király megkoronázása óta. Sajnos, Angliában ekkor István király csapatai egymás ellen harcoltak, *polgárháború* tört ki. Ekkor *Henrik püspök*, az új király, *István* öccse Matilda mellé állt megnyitva számára az utat az angol trón felé, mivel belátta, hogy ő a trón jogos örököse. Matilda csapataival *Henrik püspök* birtokain lépett angol földre. 1139-ben Amadel várába érkezett. Matilda és a király felesége első fokú unokatestvérek voltak, István anyósa és Matilda anyja testvérek voltak, Skóciai Szent Margit lányai. István kiengedte Matildot a várból, aki *Bristolba* ment, ahol híve, *Gloucester hercege* várta. Közben seregeket gyűj-

tött. Skócia királya, I. Dávid is támogatta Matildot, hiszen nagybátyja volt. Ezzel megkezdődött az újabb *polgárháború*, amely tovább dúlt. A hadak mindent felperzseltek.

1141. februárban került sor a *döntő csatára Lincolnban*, ahol győzött Matilda serege, a királyt foglyul ejtette. Matildot az egyház és a nép is segítette.

1141. áprilisában *Winchesterben* tanácskoztak az országos béke fenntartása érdekében, ahol korábban Istvánt megkoronázták. Most azonban fogságban volt a koronás fő. Ezért királlyá választották a dicsőséges, országos békét teremtő király, I. Henrik lányát: elismerték, hogy *Matilda* Anglia úrnője.

Matilda koronázására készült Westminsterben, már az étkeket is felszolgálták, amikor hirtelen uralkodóként kezdett viselkedni: felfuvalkodott, gőgös, dolyfös módon pénzt követelt London polgáraitól. Amikor ezt nem kapta meg, iszonyatos haragja gerjedt. Ez felbőszítette a népet. István ekkor még fogoly volt, és Matilda tovább készült a koronázásra. A felbőszült nép kitért a city kapuit és beözönlött. Matilda hanyatt homlok menekült, otthagyta a lakomát és a koronázási ünnepet. Ekkor *Henrik püspök* azonnal átállt István király oldalára, Winchesterig üldözte a menekülő csapatot. *Gloucester herceg* (Róbert gróf, Matilda első férjének féltestvére, Caen ura, Rotrou grófja), Matild legértékesebb szövetségese fogságba esett. Matild nélküle tehetetlen volt, ki kellett váltania: legértékesebb foglyát, *István* királyt adta érte cserébe.

1142. szeptemberben *Oxford* várába menekült Matild és csapata. Karácsonykor mindent hó borított, ez alkalmasnak mutatkozott a szökésre: Matild és három kísérője fehér köpenybe burkolóztak és egy rejtett ajtón elhagyták a várat. A metsző hidegben 10 km-t gyalogoltak, mire lovakat találtak. Ez egy vakmerő és sikeres szökés volt, Matild páratlan szívósságának volt köszönhető.

Matild tehát szabad lett, de a *polgárháború* folytatódott: patthelyzet alakult ki. *Matild belátta, hogy uralkodóként nem léphet fel, tehát fia számára kell megszereznie a koronát.*

Ekkor fiai Franciaországban nevelkedtek. István kompromisszumot ajánlott Matildnak, beleegyezett, hogy halála után utóda Matild elsőszülött fia, Henrik legyen.

1154-ben meghalt István. Két hónap múlva *II. Henrik* néven elsőszülött fiát megkoronázták.

Matild visszatért Normandiába, Rouen mellett telepedett le. Saját trónigényéről lemondott. A csatát ugyan elvesztette, de a háborút megnyerte.

Fia Henrik, nagyra becsülte anyját. 1167. szeptember 10-én Matilda meghalt Normandiában, a rouen-i Székesegyházban sírfelirata a következő:

*Nagynak született,
még nagyobbá tette házassága,
de legnagyobbá a fia tette.*

Tanulság: sírfelirata még a nevét sem említi. Az utókor a saját jogán királyként kormányozni akaró nőt nőstényfarkas-nak (she wolf) nevezte.

2. Matilda császárnő menyje, Aquitaniai Eleonóra (1122-1204)

Aquitánai Eleonóra
Frederick Sandys festménye, 1858 (Internet)

Hatalmas birtok örökösnője, amelyet a franciák és angolok is óhajtottak volna. Akkortájt a francia király csak Párizs környékét birtokolta. Eleonóra apja Nyugat-Európa egyik legbefolyásosabb és leggazdagabb hercege, a lovagi költészet és stílus meghonosítója Európában. Az udvarokban felvirágozott egy új eszmény, a *minne*, amely a gyöngéd, vágyódó, ígérteljes szerelem, annyira tiszta szerelem volt, hogy még a lovagfeleség is ápolhatta magában.

Eleonóra kiterjedt oktatásban részesült (latin, és tudományos képzés), megismerkedett a trubadúr költéssel, zenélt, lovagolt és vadászott. Hatalmas vagyonára apja halálával tett szert. Mivel gyámja a francia király volt, a francia trónörökös lett a férje, akit VII. Lajos néven koronáztak királlyá. Az esküvőre 1137-ben került sor és nem sokkal ezután királynővé koronázták Eleonórát, aki nemcsak művelt és tanult, hanem magabiztos is volt. Első gyermekük Mária, aki mint *Mary Champagne*, Troyes régense (kiskorú fia helyett uralkodott) a fiatal francia trubadúr, *Chrétien* első megrendelője volt a *Perceval* megírására felélesztve ezzel a *Grál mondakört*.

A *Perceval/Parszifal szaga* mintájául a francia uralkodópár szolgált: *Henrik* francia király és német-római császár, valamint felesége, *Matilda*, I. Henrik angol király lánya. Amikor Henrik feleségül vette Matildát, sógora lett féltestvérének, *Róbertnek*, aki Gloucester grófja és Normandiában Caen ura (ráadásul Rotrou utóda) volt. Ő volt az, aki a koronáért folytatott polgárháborúban Matilda legfőbb segítője volt. Ez a Róbert gróf adta a megbízást *Geoffrey of Monmouthnak* egy szaga megírására. Valószínű, hogy az 1134-ben kezdődő chartre-i székesegyház tervezője *Rotrou de Val Perche* volt a történeti Perceval.

Az *Artúr mondakör* másik nagy előképe „Franciaország ügye”, a *Roland ének* volt, amely igen elterjedten propagálta a keresztes hadjáratok gondolatát: a hitetlenek elleni harcban nemcsak bátor keresztes lovagokat, hanem *Nagy Károlyt* is, mint szent királyt ünnepelte.

Nagy Károly a zaragozai emír meghívására 777-ben indult el a vár elfoglalására, aki felajánlotta a királynak a vár átadását, mivel függetlenedni akart a cordobai emírtől. Mire Nagy Károly csapata odaért, az emír megváltoztatta eredeti elképzelését és Nagy Károlyt zárt kapuk fogadták. A monumentális zaragozai vár bevétele elképzelhetetlennek tűnt, pár hónapos ostrom után Nagy Károly feladta az ostromot, csapatával visszafordult. Szokásához híven csapatát két hadtestre osztotta, az egyiket ő, a másikat unokaöccse a fiatal Roland gróf vezette. Katonái elégedetlenek voltak az elmaradt zsákmány miatt, ezért Nagy Károly szabad prédát engedélyezett nekik a keresztény Pamplonában, a baszk fővárosban. Ez felbőszítette a baszkokat, akik az elvonuló Roland gróf csapatát egy erdőben tönkrevették, Rolandot meggyilkolták. A krónikák azonban Roland halálát a kereszténység védelmében bekövetkezett mártírságnak állították be, erről szól a *Roland ének*. A hastingsi csata előtt is a Roland ének felolvasásával lelkesítették a normand katonákat.

A kereszténység terjesztéséért később szentté avatott *Nagy Károly* a barbár törzsek leigázásával, szörnyű harcok árán, népek kiirtásával, állandó háborúskodással teljesítette hivatását. A leigázott és keresztény hitre tért nép esküt tett a királynak. Ez feljogosította a királyt – esküszegés okán – a megtorlásra, ahogy erre többször is sor került a 30 éves állandó háborúskodásban. Sok ágyasa mellett első feleségét (akitől született fia *Püpos Pipin* az avarok leigázásával és az avar kincsek megkaparintásával vált híressé) kolostorba záratta, második feleségét a lombard hercegnőt visszaküldte apjához, harmadik felesége a szász hercegnő 14 éves korától haláláig, 11 év alatt 9 gyermeket szült, miközben minden csatába magával cipelte a csaknem mindig várandós asszonyt. Negyedik feleségét tekintette csak egyenrangú partnernek, ő már nem ment vele a csatákba, otthon régensként uralkodott, levelezésük is fennmaradt. 800 karácsonyán Rómában német-római császárrá koronázta Károlyt a pápa. A pápát az előző évben szörnyű bűnökkel gyanúsították, elfogták, csaknem meggyilkolták. Sikerült megszöknie fogságából és egyenesen Nagy Károly udvarába ment, aki igazságszolgáltatásra Rómába vitte. A procedúrában felmentették a pápát, aki ezután megkoronázta Károlyt német-római császárrá. Sokan úgy gondolják, hogy maga Károly fundálta ki az egészet megkoronázására. Tény, hogy amikor Nagy Károly meghalt, az emberek biztosak voltak benne, hogy a pokolba került és ott nemi szervét vadállatok marcangolják.

A francia és német császárok egyaránt Nagy Károlyra hivatkoztak az uralkodásban, és törvényes utódainak, a Római Birodalom örökösének tekintették magukat. Ez volt az az út, amelyen az angol *Arthur*- és *Grál szaga fontos motívumokhoz jutott Spanyolországból*, miáltal a spanyol történet bizonyos értelemben magára öltötte az angol szaga köpenyét.

A brit Martinez-apát írja, hogy a bátor János keresztlovagok (johanniták) fontos szerepet játszottak *Alfonz király* (akinek nagybátyja *Hugo de Payens*, a templomos lovagrend egyik alapító tagja) idejében a *reconquistában*, főként 1118-ban Zaragoza bevételekor. A lovagok legnagyobb győzelmüket akkor aratták, amikor *San Juan de la Pena Grál várára* lett.

Az angol világ legértékesebb hitregéje az *Arthur*- és *Grál legendakör*, amelyek szereplői az emberiség aranykorát idézik meg. Ennek ellenére a benne szereplő név- és helységnevek megfejtethetetlenek számukra, bár az óceán mindkét partjának tudósai foglalkoznak a kérdéssel. Kénytelenek elismerni, hogy egy idegen nép közvetítésével került hozzájuk a rege, és a kutatások mindinkább a Brit Szigeten állomásozó *szarmaták*, azaz a *szkíták/szittyák* felé irányítja tekintetüket. A magyar tudományos világ azonban hallgat.

A *szarmaták/roxolánok* (egyik águk a *jazigok/jászok*) Herodotosz szerint hibásan beszélték a szkíta nyelvet, mert idegen feleséget vettek magukhoz, az amazonokat, akikről sosem tanulták meg tökéletesen a szkíta nyelvet. A szarmata harcos nagy testű lován pikkelyes vértben négy méter hosszú lándzsával, karddal, íjjal dermesztő félelmet keltett a

harcba menetel előtt a lándzsára kötött és benne elhelyezett sípval felszerelt sárkányfejjel és az ahhoz illesztett vörös szélzsákkal.

Chester: szarmata lovas sírköve (Tomory Zsuzsa után)

Legszentebb szimbólumuk a földbe szúrt kard volt, azt imádták. Egy kard az adott civilizáció legszentebb terméke, a legfejlettebb technológia eredménye, amely mágikus erőt és eredetet kölcsönöz a törzsnek, amelyik birtokolta. Mint pogányok, négy elemet imádtak, a földet, a szelet, a tüzet és a vizet – mindegyikre szükség volt a penge kovácsolásakor, ezért a penge ezen elemeket is tartalmazta, mágikus erejét ezektől kapta. A szarmaták hozománya a kőből kihúzott kard volt. A brítok ősi isteneiknek kardot dobtak a tó vizébe, ezért találnak Angliában gyakran kardot a tavak mélyén.

Gazdag ötvösművészetük volt, ennek számos emléke Magyarország különböző helyeiből is előkerült. A Kaszpi-tenger vidéki szarmaták, szakák, madák, dahák a VII. századi honfoglaló magyarság népeivel embertani hasonlóságot mutatnak a régészeti leletek szerint. Úgy tartják, hogy mai leszármazottaik a jászok és oszétok. A szarmaták szövetségben álltak a pontuszi (kisázsiai, pártus) *Mithridatész Eupatorral* a Róma elleni háborújukban.

(*Mithridatesz Eupator*, a királyok királya rettegett megmérgezésétől, így 54 alkotóelemből készíttetett magának egy elegyet, amelyet rendszeresen bevett, hogy esetleges mérgezését kivédje. Ez volt tehát a korunkban divatba jött *immunterápia* első zseniális alkalmazása (az allergént mithridatumnak is szoktuk nevezni). A király sok sikeres terjeszkedő háborút folytatott örmény szövetségben, de végül vesztett, öngyilkos akart lenni. Ez azonban méreggel nem sikerült neki, mivel eredményes volt „immunterápiája”. Egyik kelta rabszolgája szúrta le. – *Bonfini* a pártusokat a magyarok rokonainak mondja).

A rómaiak ezért Kr.e. 78-76-ban büntető hadjáratot vezettek a Dunától Északra lakó jazigok ellen azok egyik hátsértése miatt. Nem sokkal ezután, Kr.u. 20-ban a jazigok átkeltek a Kárpátokon és a magyar Nagyalföldön telepedtek le a Duna és Tisza közén, jász név alatt máig is ott élnek és most is, mint régen részei a magyar műveltségi körnek. Róma sosem tudta őket tartósan fennhatósága alá vonni. A jazigok Kr.u. 175-ben békét kötöttek *Marcus Aurelius*-szal, aki felvette a *Sarmaticus* jelzőt: ezt a császár pénzein meg-

örökítette. A béke kemény feltételei közt szerepelt, hogy a rómaiak szolgálatába 8.000 lovast állítsanak, akik közül 5.500-at Britanniába küldtek a határok szolgálatára, ahol 500 fős csoportokban szolgáltak. Hadrianus falánál, a Chester-i erődnél számos szarmata lelet került elő, többek közt egy sírkő, amelyen egy szarmata harcos látható, sőt Traianus oszlopán is ott vannak teljes harci vérben Rómában.

A szarmata/jazigok katonai idejük kiszolgálása után visszatérhettek hazájukba, de le is telepedhettek: a Brementennacum mellett Ribchesterben, Lancaster közelében és híres lótenyésztővé váltak.

1147-1149-es II. kereszties háború vezetésével VII. Károly francia királyt bízták meg. Első felesége, *Aquitaniai Eleonóra* nem elégedett meg azzal, hogy becsülettel várjon rá, hanem vele ment. Felvette a keresztet és a tarisznyát a párizsi Saint Denis székesegyház fojtogató levegőjében, ahol majdnem elájult, majd 300 udvarhölgyével amazon öltözetben masírozott férjével a Szentföld felé. Antiochiában nagybátyjával, aki III. Béla királyunk apósa volt első felesége után, szerelmi viszonyba keveredett és el akart válni férjétől, rokonság okán. Egyelőre nem került sor a válásra, de a visszaúton a házaspár külön úton indult haza. Útközben Eleonóra fogságba került és ebből nem férje váltotta ki. Otthon rendeződni látszott a házasság, megszületett Eleonóra második gyermeke, Alíz. Mivel a francia királynak fiú trónörökösre lett volna szüksége, most már beleegyezett a válásba, bár ennek az volt az ára, hogy felesége a magával hozott országrészeket visszakapja és magával vigye.

Így az elvált Eleonóra ismét a legkapósabb menyasszony lett. Útban hazafelé elrabolták, hogy házasságra kényszerítsék, de kiszabadította magát és hazaérve üzent Matilda császárné trónörökös fiának, Henriknek (a későbbi II. Henrik angol királynak), a rövidköpenyesnek (curtmantle, aki a címerében látszó rekettye-ágról, azaz planta genet-ről Plantagenetnek neveztek), volt férje legnagyobb ellenségének, hogy jöjjön érte, feleségül megy hozzá. Két hónap múlva megkötötték a frigy.

Henrik két év múlva II. Henrik néven (1154-1189-ig uralkodott) angol király lett: országa Skóciától a Pireneusokig terjedt, miközben VII. Lajos csak a Párizsi-medence ura volt. A király korábbi barátját, *Becket Tamást* lordkancellárrá, majd Canterbury érsekévé és Anglia primásává tette. Henrik terve, hogy az egyházat ellenőrzése alá

vonja, tévedés volt. Becket ugyanis, aki korábban lelkiismeretes hivatalnok volt, új feladatkörével azonosulva most már az Egyház érdekeit képviselte. Korábbi luxus életmódjával szakított, teveszőr csuhában járt, amelyben nyüzsögtek a tetvek. Védte az egyház érdekeit és hangosan tiltakozott a királyi önkény ellen. A hirtelen haragú és ellentmondást nem tűrő király Becketet hat évre Franciaországba száműzte. Nem tudta elhallgattatni Becketet, mivel mindenkit kiközösített, aki egyházi javakat sajtátított ki. A király dühében ki mondta: „*Ti nyomorult gyávák! Nincs köztetek senki, aki megbosszulhatná szégyenemet ezen a papon?*” Négy lovag ezt gyilkossági parancsnak vette. 1170. december 27-én reggel, a Canterbury katedrális oltáránál megölték Becket Tamást, akit a pápa három év múlva szentté avatott, mint az Egyház szabadságának vértanúját. II. Henrik akkor engesztelődött ki Rómával, amikor bűnbánatot tartott és sírva zarándokolt el „hajlíthatatlan barátja” sírjához. A bűntudat azonban egész életében gyötörte a királyt. Röviddel ezután 1184-ben leégett a Glastonbury apátság, amelyet I. Henrik király a cluny szellemben építtetett újjá.

II. Henrik

Illusztráció *Cassell's History of England* könyvből 1902 (Internet)

Eleonóra 11 évvel volt idősebb Henriknél. 13 éves házasságuk alatt öt fiút és 3 lányt szült – férje kicsapongásaihoz praktikusán viszonyult egészen addig, míg az szerelemben nem esett a szépséges *Clifforti Rosamundával*. Eleonóra végül megmérgeztette a szépséges Rosamundát.

Mindeközben fiait lázította apjuk ellen, nyíltan támogatta őket: volt férjéhez, a francia királyhoz küldte őket, hogy megszerezzék támogatását apjuk ellen. Emellett Eleonóra Dél-Franciaország urait is lázította férje ellen. Amikor ő maga is Párizsba indult, Henrik elfogatta, és Winchester várába záratta, ahol 16 évet töltött el fogságban. Bár legidősebb fiát, Henriket a trónörökös királlyá koronáztatta, de az tényleges hatalom hiányában tovább lázadozott apja ellen. Végül harcban szerzett sebesülés következtében 1193. jún. 11-én meghalt, megözvegyült felesége, *Capet Margit (a francia király lánya)* III. Béla királyunk második felesége lett 1186-ban.

Antiochiai Anna, III. Béla királyunk első felesége korai halálával hét kisgyermeket hagyott árván, négy fiút és három leányt: a legidősebb tíz, a legfiatalabb 1-2 éves lehetett. Két fiú (Imre és II. András apjukat követték a trónon, a legidősebb lány Margit Angelosz Izsák bizánci császárhoz, Konstanca pedig a cseh királyhoz ment feleségül. A megözvegyült Béla király 1185-ben feleségül kérte Teodórá, Mánuel császár rokonát, de a zsinat nem járult hozzá a házassághoz, mivel Teodóra apácafőkötőt öltött fel, zárdában volt. Béla így a fiatal angol özvegy, Aquitániai Eleonóra megkoronázott fiának özvegyét, Capet Margitot, II. Fülöp Ágost francia király testvérét kérte feleségül (1186).

Margit 10 évvel volt fiatalabb Bélánál, 1158-ban született VII. Lajos francia király második feleségétől (első felesége Aquitániai Eleonóra volt). Margit nemcsak királyi hercegnő volt, hanem szentföldi kötődései is voltak Béla király első feleségéhez hasonlóan, hiszen Akkó várában született és ott is temették el III. Béla halála után tett zarándokútján.

Margit két éves volt, mikor eljegyezték az angol trónörökösrel, II. Henrik király legidősebb fiával, az ötéves Henrik herceggel. Az esküvőre 1172-ben került sor. Gyermekük Vilmos néhány napos korában meghalt, majd Margit rövidesen férjét is elvesztette. A gyermektelen özvegy királynénak egy botrány miatt kellett elhagynia Angliát *Guillaume de Maréchal* francia lovag által tollba mondott története szerint, aki kisgyermek korában *István angol király* (1135-1154) udvarában nőtt fel és a lovagi tornák leggyőzhetetlen bajnoka lett. A 25 éves özvegy angol királynét hírbe hozták vele. Az özvegy királyné Párizsba távozni kényszerült, három évig élt a francia udvarban. Margit királyné férfimód lovagolt, vadászott, később magyar királyné korában is.

E házasság legfőbb hozománya Magyarországnak a francia kultúrával való szoros kapcsolata főleg az építészet vonatkozásában. *III. Béla királyunk* a „lánykéréshez” mellékelte *vagyon-nyilatkozatát*, mely szerint Európa leggazdagabb koronás fője. E házasságból gyermek nem született.

A francia királynéval francia lovagok, udvaroncok mellett nagy számban érkeztek papok, főleg ciszterci szerzetesek, bár nekik már korábban is voltak hazánkban kolos-

toraik (Cikádor, Bátaszék). Az esztergomi várhegyen Jób érsek újjáépítteti, és vörös márvánnyal ékesíti bazilikáját: a messzi földön híres *Porta speciosa* az ország legendás felajánlását mutatja a párizsi Notre-Dame Szent Anna-kapujának mintájára.

Párizsban, a Nemzeti Könyvtárban fennmaradt Béla királyunk „vagyon-nyilatkozata”:

„Béla király birodalmában a következő országok vannak: Magyarország, a birodalom feje, Horvátország, Dalmácia és Ráma (Bosznia). Magyarországon két érsekség van, az esztergomi és a kalocsai. Esztergom a királyi udvartól 6.000 márkát kap, mint a pénzverésből eredő nyereség tizedét és mint Magyarország metropolisza. A kalocsaiak székhelye Bács és jövedelme 2.500 márka. Az esztergomi érsek megyéspüspökei: az egri püspök, jövedelme 3.000 márka, a váci püspök, jövedelme 700 márka, a pécsi püspök, jövedelme 1.500 márka, a győri püspök, jövedelme 1.000 márka, a veszprémi püspök, jövedelme 1.100 márka. A kalocsai püspök megyéspüspökei: a csanádi vagy az ott elfolyó folyó szerint a marosi püspök jövedelme 2.000 márka, a bihari püspök, kinek székhelye Várad, jövedelme 1.000 márka, az erdélyi püspök, jövedelme 2.000 márka, a zágrábi püspök, a Száva folyó mellett, jövedelme 1.500 márka. Dalmáciában két érsekség van: a zárai, jövedelme 500 márka és a spalatói, jövedelme 400 márka. A két érsekségnek tíz megyéspüspöke van.

A magyar királynak a pénzverésből évenként 60.000 márka jövedelme van, a sóból 16.000 márka, a hídvám, rév- és vásárpénzekből – mi mind az övé – 30.000 márka, az erdélyi idegen vendégektől 15.000 márka, a 72 ispántól az őt megillető harmadrész gyanánt 25.000 márka, Szlavónia hercegétől 10.000 márka. A 72 ispán mindegyike évente megvendégeli a királyt, aki mielőtt felkel az asztaltól, 100 márka ajándékot ad neki, némelyik közülük 200 márkát is ad, miből a királyi jövedelmét legalább is 10.000 márkára lehet becsülni. Ezen felül a király és a királyné fiai nagy ajándékokat kapnak ezüstben vagy selyemszövetekben és lovokban... Ezen felül a föld népe teljesen ellátja a királyt.”

Mindenesetre, ha csak az itt leírt számokat nézzük, a király éves jövedelme 166.000 márka volt az „ellátmányon” kívül, miközben a püspökségek 24.900 márkát kaptak az királyi udvar jövedelméből. Mindezek birtokában a francia király valószínűleg boldogan adta hűgát a központosított hatalommal bíró magyar királynak...

Barbarossa Nagy Frigyet, a keresztes-háborúba vonuló királyt a királyi pár Esztergomban fogadta 1189 júliusában, együtt vadásztak a Pilisben, ahol akkor még a honfoglaló magyarokkal hozott tevék láthatók voltak. A királyné sátárt ajándékozott az átvonuló királynak.

II. Henrik kénytelen volt kiengedni rabságából Eleonórá, aki Normandiában élt tovább, mint régens, nehogy birtokait a francia király elfoglalja. A trónörökös, *Richárd* lett, majd koronás király, aki ugyan 10 évig ült az angol trónon, de ebből ténylegesen csak fél évet töltött ott, mivel a keresztes háborúban való részvétel elfoglalta. A

III. kereszties háborút is ő vezette II. Fülöp Ágost francia királlyal, minthogy mindegyikük félt attól, ha nem együtt csatáznak, a visszamaradó fél elfoglalja ország részét. Az *oroszlánszívű* nevet Akkó ostrománál szerezte kiváló harci cselekedeteiért, annak bevételéért. Az ott harcoló osztrák herceg is kitűzte zászlaját Akkó bevételekor, ezt azonban Richárd sérelmezte, és lehajította a zászlót. Hazafelé menet Richárd hajótörést szenvedett Szicíliában, utána szárazföldön, álruhában menetelt. Sajnos, gyűűi elárulták és az osztrák herceg fogóságába került, amelyből csak hosszú idő után, rettenetesen nagy váltságdíj ellenében szabadulhatott. Még fogvatartásának helyét is titokban tartották. Egy várról-várra járó énekes találta meg úgy, hogy a Richárd által írt éneket énekelte, amelyet csak a király folytathatta... Anyja, Eleonóra nagy nehezen, külön adók kivetésével szedte össze az összeget, amely váltságdíjból építették fel Hahnburgban (a római Carnuntumban, Pannonia superior fővárosában) a monumentális várfalat és a várat az osztrákok, amelyek ma is láthatók.

Nem sokkal később Richárd király egy harci sérülésben meghalt (mérgezett nyíllal szíven lőtték): rendelkezésére szívét a rouen-i székesegyházban helyezték nyugalomba, ahol a mostanában elvégzett toxikológiai vizsgálat igazolta a mérgezést.

Ekkor *János* lett a trónörökös. Eleonóra megérte legkisebb fia megkoronázását, akit *Földnélküli János*-ként ismerünk. János megbízásából Eleonóra útra kelt Hispániába, de megbízatását nem teljesítette, visszavonult a Fontevrault-i apátságba, meghalt, ott temették el. Síremléke is rendhagyó: könyvvel a kezében ábrázolja.

II. Henrik Plantagenet angol király palotája uralkodásának központjában, a chinoni várban

Bendefy L.: A magyarság és Középkelet. Reprint kiadás Bp. 2000.

Druon, M.: Az elátkozott királyok. Európa, 1972.

Dümmerth D.: Az Árpádok nyomában. Panoráma, Bp. 1976.

Fraser, D.: Dunfermline Abbey Stained Glass Windows. 2006.

Hesemann, M.: A szent grál. Szent István Társulat. Bp. 2013.

Karácsony J.: A magyar nemzetségek. 1900.

Kulcsár Zs.: Rejtélyek és botrányok a középkorban. Gondolat, 1978.

Malcolmes, B. báró: Szent István unokája. Szent Margit Skócia királynője magyar származása és magyarországi szülőhelye. Stephaneum, Bp. 1938.

McRoberts, D.: St. Margaret Queen of Scotland. Internet (mw.mcmaster.ca/scriptorium/margater/html)

Menzies L, R.A. Knox, R.S. Wright: St Margaret Queen of Scotland and her Chapel. Edinburgh Castle kiadványa, 1988.

Moir-Webster, J.: Saint Margaret's shrine Dunfermline (1875-1957).

Skóciai Szent Margit. A mecseknádasdi templom kiadványa. 1994.

Somos Zs.: Magyar szentek és hősök a régmúltból. Történelmi útikönyv. Kairosz, Bp. 2013.

Sumonyi Z.: Árpád-háziak Bizáncban. III. Béla jegyei. Gabo. 2010.

St Margaret's cave.

Internet (www.fifedirect.org.uk/museums) és a helyi prospektus.

St Margaret's Queen of Scotland and her Chapel. Ed.Ch. Robertson 2013.

Tábori L.: Párthia. Egy alig ismert ókori világbirodalom. Turán könyvek, Magyar Őstörténelmi Kutató és Kiadó, Budapest, 2003.

Olivier, N.: Skócia történelme. General Press. 2009.

Tóth Gy.: A Gutkeledek eredete. Wikipedia

Tomory Zs.: Az Arthur legendakör magyar kapcsolatai. Internet.

Turgot: St. Margaret's Catholic Church Dunfermline. Reprint ed. 1980.